

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

נשא

(חלק יח — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

נשא ב *

ונסמכו (גיטין וסוטה) לנזיר למד^{4*} שהקלקול הבא מן היין גורם לגיטין וסוטה⁵].

וצריך להבין: כיון שבתורה שבכתב ב' הפרשיות דסוטה ונזיר באות בסמיכות ממש זו לזו – מדוע בתורה שבעל פה [שאף בה סמיכות מסכת נזיר (לגיטין ו) סוטה היא מצד אותו הטעם] יש הפסק ביניהם – במס' גיטין?

גם צריך להבין: מהי סברת והסברת הפלוגתא אם מקומה של סוטה הוא תכף לאחר נזיר (כפירוש רש"י⁶, וכפשוטו לשון הגמרא), או לאחר מס' גיטין (כשיטת הרמב"ם)?

ב. יש מפרשים⁷ שהרמב"ם אזיל בשיטת הירושלמי, שענין הקינוי תלוי בגירושין (ולכן סבירא לי' שמס' סוטה באה לאחר גיטין):

איתא בירושלמי שמחלוקת ר' ליעזר ור' יהושע (שם) אם קינוי לאשתו הוא חובה או רשות תלוי במחלוקת בית שמאי ובית הלל (במשנה סוף גיטין) אם, „לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערוה“ (כדעת בית שמאי), או (כדעת בית הלל) „אפילו הקדיחה תבשילו“ –

(4*) כ"ה בהוצאת ירושלים תשכ"ז – ע"פ כת"י פארמא (למדרש – להדרש?). ובהוצאות הראשונות (ליוורנו תקנ"ה. הלבערשטאט כת"ר) – „לסדר“ (בסמ"ך).

(5) סוטה שם ד"ה מכדי וד"ה מאי תנא.

(6) מים חיים להפר"ח ריש סוטה.

(7) ריש סוטה.

א. אמרו חז"ל¹: „למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין“. ומצד טעם זה נסמכו גם בתורה שבעל פה – שבסדר המסכתות באה סוטה תכף לאחר נזיר – כדאיתא בריש סוטה²: „תנא מנזיר סליק מאי תנא דקא תנא סוטה כדרכי . . למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה . . שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר כו“.

אבל הרמב"ם כתב³ שמקומה של מס' סוטה הוא תכף לאחר מס' גיטין (ונזיר באה לפני גיטין) – „שענינה (דמס' סוטה) מענין הגירושין שהסוטה כשתזנה יש לכוף האיש והאשה על הגירושין“.

[ומה שאמרו בגמרא (כנ"ל) „תנא מגדיר סליק מאי תנא דקא תנא סוטה . . שכל הוראה סוטה . . יזיר עצמו כו“ – הרי זה (כביאור המאירי⁴) מפני ש„גיטין וסוטה לענין זה תנא הם, שסבת הגירושין בסבת הקלקול . .

(* וסיום מס' סוטה.

(1) ברכות סג, א. ריש סוטה. פרש"י פרשתנו

ו, ב. וראה תיב"ע עה"פ.

(2) וראה שם הטעם שלא תני נזיר לאחר סוטה (כסדרם בתושב"כ). וראה תוד"ה מאי ריש נזיר. ולהעיר מסדר המסכתות דסדר נשים במאירי (בפתיחתו לבית הבחירה) לפי „הסדר אשר בידנו היום על פי קבלתנו ועל פי הספרים המדויקים“.

(3) בהקדמתו לפיה"מ ד"ה והחלק הששי.

(4) לסוטה שם. ועד"ז מפרש בריש נזיר. –

ומתורצת עפ"ז קושיית התוי"ט ריש סוטה.

הם ר' עקיבא (חובה) ור' ישמעאל (רשות), והרי ר' עקיבא סבירא ליה¹⁴ שמותר לאדם לגרש את אשתו, "אפילו מצא אחרת נאה הימנה"¹⁵ –

ונמצא שלשיטת הבבלי אין מס' סוטה המשך (סוף) גיטין, וממילא – מקומה תכף לאחר מס' נזיר (כפשוטות לשון הש"ס), וא"כ איך אפשר לומר שהרמב"ם נקט שיטת הירושלמי נגד שיטת הבבלי?

יתירה מזו: אם הרמב"ם נקט כשיטת הירושלמי (שחובת הקינוי תלוי בגירושין) – איך זה פסק (כר' עקיבא) שהקינוי הוא חובה¹⁶, אשר ע"פ הירושלמי הנ"ל זהו בהתאם לשיטת בית שמאי¹⁷?

(14) משנה הנ"ל סוף גיטין.

(15) ובקנשיית התוס' (ד"ה ר"י הנ"ל). וראה תי המראה פנים (שלהי גיטין) ומפרשים לתוס' שם.

(16) הל' אישות פט"ו הי"ז (ובמגיד משנה שם). הל' סוטה פ"ד הי"ח (ובכסף משנה שם). – דלא כמאירי (סוטה ג, א) שכ' ש"הלכה שהיא רשות (כר"י) שאין הקינוי מצווה מן התורה אלא מדברי סופרים".

בכמה מפרשים כתבו (דלא כהמ"מ וכס"מ הנ"ל) שגם הרמב"ם פסק כר"י דקינוי רשות, ורק "מצות חכמים . . לקנאות כר"י" (הל' סוטה שם). אבל מפשטות לשון הרמב"ם בפיה"מ (ריש סוטה) – "ודע שאדם חייב לקנאות . . וכן אמרנו (אמרנו) וקנא את אשתו חובה" – משמע שפסק כר"י. ובפרט שבהל' אישות שם (שלפני הל' סוטה) סתם "וחובה . . לקנאות". וראה כס"מ שם.

(17) אבל אין לתרץ ע"פ מה שקיי"ל דבאשתו ראשונה לא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר (רמב"ם הל' גירושין פ"י הכ"א. ע"פ בבלי סוף גיטין*). וראה נ"כ שם) – כי לפ"ז החובה לקנאות

שאם "מצא בה דברים כאורין (מכוערים)"⁸, בלא עדים, הנה לבית שמאי, "לגרשה אינו יכול שלא מצא בה ערוה, לקיימה אינו יכול שמצא בה דברים כאורין", ולכן הוא מחוייב בקינוי כדי לברר אם ה' בה ערות דבר אם לא; משא"כ לשיטת בית הלל (שמותר לגרש אפילו כש"הקדיחה תבשילו" בלבד). א"כ הרי הקינוי אינו אלא רשות, שהרי הוא רשאי לגרש אותה.

את דברי הירושלמי הללו הביאו התוס'¹⁰, והקשו: "לפי הירושלמי כיון דתליא קינוי בגירושין הוה ל' למיתני סוטה בתר גיטין". וכתבו המפרשים הנ"ל דאין הכי נמי, להירושלמי באה סוטה לאחר גיטין¹¹, והרמב"ם מפרש כהירושלמי.

אבל קשה לתרץ כן, שהרי לשיטת הבבלי אין הקינוי תלוי בגירושין

– כדמוכח גם מזה¹² שאף בבבלי¹³ הובאה מחלוקת זו עצמה, אם קינוי הוי חובה או רשות, אלא שהחולקים שם

(8) קרבן העדה ופני משה שם.

(9) כי בעדים גם משום דברים כאורין מצי גרש (גם לב"ש) – ירושלמי שם. וראה ירושלמי סוף גיטין ובמפרשים שם.

(10) סוטה ג, א ד"ה ר"י.

(11) אבל ראה פני משה בקטע שלאחרי יבמות (ועד"ז אחרי נדרים וגיטין) בסדר המסכתות (סדר נשים בירושלמי (יבמות סוטה . . גיטין נזיר יקדושין).

(12) נוסף לזה שלא הוזכר ענין זה בבבלי (שאיירי כשמצא בה דברים כאורין כו). וגם: לשיטת הבבלי גם כשמצא בה דברים כאורין מצי לקיימה (ראה סוטה כה, א. רמב"ם הל' אישות פכ"ד הט"ז). וראה העמק שאלה לשאלתא קלד סק"ח. מראה הפנים שצויין לקמן הערה 15. ועוד.

(13) סוטה ג, א.

(* ומכיון שבירושלמי לא הובא החילוק (שבבבלי שם) בין זוג ראשון לזוג שני, לכן סתם (בריש סוטה) דהמ"ד שחובה לקנאות ס"ל כב"ש.

ד. ויש לומר, שלדעת הרמב"ם אין ג' דעות במחלוקת בענין הקינוי (אסור, רשות או חובה), כי ר' עקיבא ור' ישמעאל – דברייתא – אינם מחולקים עם התנא דמתניתין הנ"ל ש"אסור לקנאות"²¹

[כדמוכח גם מזה שהברייתא לא הובאה בגמרא מיד לאחר הדיוק „קסבר תנא דידן אסור לקנאות” – ע"ד המובא בגמרא²² בנוגע לדעות ר' אליעזר ור' יהושע במשנה „מקנא לה על פי שנים”, דמתניתין דלא כי האי תנא . . . ר' יוסי ברי' יהודה . . . מקנא ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו” – ואף לא

ג. ויובן בהקדים הביאור בפסק הרמב"ם הנ"ל שהקינוי הוא חובה, כדעת ר' עקיבא – דלכאורה: הרי בגמרא²¹ דייקו בלשון המשנה בסוטה „המקנא (לאשתו)” – „דיעבד אין לכתחילה לא, קסבר תנא דידן אסור לקנאות”; וא"כ, כיון שלפי סתם משנה „אסור לקנאות”, למה פסק הרמב"ם כר' עקיבא, שדעתו הובאה רק בברייתא¹³ – והלא קיימא לן¹⁸ „סתמא דמתניתין ומחלוקת בברייתא . . . הלכה כסתם”?

בתוס' יו"ט¹⁷ תירץ, דמאחר שר' עקיבא ור' ישמעאל תרווייהו סבירא להו (בברייתא) ד„לאו איסורא הוא, היילכך לית הלכה כמתני' ובאנו לכלל הלכה כר' עקיבא מחבירי”.

אבל תירוץ זה אינו אלא לפי הדעות¹⁹ שבסתם משנה שהיא דעת יחיד לא אמרינן „הלכה כסתם (משנה)” לגבי ברייתא, אבל להדעות¹⁹ שגם באופן זה הלכה כסתם משנה, הרי הדרא קושיא לדוכתא²⁰.

הוא רק באשתו ראשונה. וראה ב"ש לאה"ע סקי"ט ס"ג. ועוד.

(18) יבמות מב, סע"ב.

(19) ראה יד מלאכי כללי הסמ"ך כלל תקיג, אנציקלופדי' תלמודית ע' הלכה כסתם משנה ס"ה, ושי"ן.

(20) לכאורה אפשר לתרץ דלא פסק כהסתם משנה מפני שאמרו בגמ' (סוטה ג, א) „ומסתברא כמ"ד (רב אשי) רוח טהרה”, דמשמע מזה שלא קיי"ל כסתם משנה דאסור לקנאות (וראה מים חיים להפ"ח ריש סוטה. ועוד).

אבל ראה פרש"י סוטה שם (ד"ה ומסתברא וראה תודה ר"י פסחים ה, א) דרבנן ור"א פליגי (רק) בפירוש תיבת „רוח זקאמר רבי ישמעאל”^{*}.

(*) וכדמוכח ג"כ מזה שלא תי' דרבנן דאמרי „רוח טומאה” ס"ל כתנא דידן דאסור לקנאות [ע"ד

והכוונה ב„ומסתברא כו” היא רק שכ"ה כוונת ר"י; וא"כ אין מזה ראיה, לכאורה, שר"א עצמו וכן סתמא דגמ' לא ס"ל להלכה כסתם משנה.

אבל יל"ע אם שייך לומר בזה דמכיון שהש"ס מכריע כמ"ד זה מוכח שכ"ה ההלכה (ראה המובא באנציקלופדי' תלמודית ע' הלכה סכ"ט). ואכ"מ. וראה ר"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע עה (רצ, ב).

(21) אבל להעיר ממ"ש בגמ' שם (ברייתא העמוד) „אלמא קסברי דאסור לקנאות, ומאן דאמר מותר לקנאות מהו כו”, דמשמע שיש בזה פלוגתא.

ויש לומר (בדוחק עכ"פ) שהכוונה ב„ומ"ד מותר לקנאות מהו לשון קינוי”, היא (לא שיש בעל פלוגתא דתנא דידן, כ"א): במקום שאמרו מותר לקנאות (כדלקמן) מהו לשון קינוי. ולהעיר ממאירי (ב, א) שכותב בפשיטות שאין לדייק מהמשנה דאסור לקנאות. ואכ"מ.

(22) שם ב, ב.

הא דאיתא בגמ' לפני' (ברייתא העמוד) שהאמוראים שמפרשים „לשון קינוי דבר המטיל קנאה כו”, ס"ל דאסור לקנאות,

אלא שגפ"ז צ"ל דמה שנקט בלשון הקושיא שם גם „וחובה” (כר"ע) – „אלא אי אמרת רוח טומאה רשות וחובה כו” – הוא רק אגב גררא.

הובאה בקשר לדעת תנא דידן ש„אסור לקנאות“;

ומטעם זה „מצות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשיהו“²⁷ – בכלל, לכל אשה ובתור הנהגה תמידית²⁸ [אלא שבכמה תנאים של זהירות – „ולא יקנא לה ביותר מדאי“²⁹; לא מתוך שחוק . . ולא להטיל עלי אימה . . אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני עדים תחלה“³⁰].

ה. וזהו החילוק בין המשנה לברייתא:

הנדון במשנה (שבה נאמר „המקנא“ – דיעבד) הוא קינוי לאשה אחר ש„מצא בה דברים כאורין“ וכיו“ב³¹ (והוא הקדמה לסתירה). ובזה סבירא לי להרמב”ם שלשיטת הבבלי אסור לקנאות³² (כדלקמן ס”ו);

משא”כ המחלוקת בברייתא בין ר’

הברייתא הובאה בגמרא¹³ רק כהוכחה לכך שדברי תנא דבי ר’ ישמעאל „אין אדם מקנא לאשתו אא”כ נכנס בו רוח“ מכוונים לשיטת מאן דאמר „רוח טהרה“ (ד”א אמרת רוח טומאה רשות וחובה לעיולי אינש רוח טומאה בנפשי““)

אלא ב’ נידונים שונים הם במשנה ובברייתא – לפי שישנם שני אופנים בקינוי²³:

(א) קינוי לאשה בלתי צנועה, שהוא הקדמה לסתירה, והיינו שהבעל „מצא בה דברים כאורין“ (בלשון הירושלמי הנ”ל) והוא חושד את אשתו בדבר עבירה, ולכן הוא מקנא לאשתו כדי שיוכל לברר (אם לא תשמע להתראתו – ונסתרה) אם נטמאה או לא נטמאה.

(ב) קינוי בנוגע לאשה כשרה, כמו שכתב הרמב”ם²⁴ שהקינוי צריך להיות „בנחת בדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה . . ולהסיר המכשול, וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ובניו ובני ביתו ומזהירן ופוקר דרכיהן תמיד כו’ הרי זה חוטא“. ומוכח מדבריו שחובת הקינוי (אינה מפני שהבעל חושד את אשתו בדבר עבירה כו’, או שראה בה „דברים כאורין“ וכיו”ב, אלא) היא פרט בענין הכללי של הדרכת האשה [כשם שעליו²⁵ להדריך את בניו ובני ביתו

26) ובפרט שהענין דפוקד דרכיהן של ב”ב כו’ הובא בש”ס (יבמות סב, טע”ב. סנה’ עו, ב) לא בהמשך לקינוי אשתו, והרמב”ם מצרפם יחד.

27) לשון הרמב”ם שם ה”ח. ועד”ז בהל’ אישות שם.

28) וכדמוכח עוד יותר מזה שהביא הלכה זו בהל’ אישות בעניני הנהגות איש לאשתו, ע”ש.

29) הל’ אישות שם.

30) הל’ סוטה שם.

31) ויש להוסיף שעפ”ז הושוו הבבלי וירושלמי עכ”פ בענין זה שהמשנה איירי באתו אופן דקינוי (אלא שלהירושלמי תלוי קינוי בגירושין, משא”כ להבבלי).

32) אלא שעפ”ז צע”ק מדוע לא הביא הרמב”ם הא דאסור לקנאות כשמצא בה דברים כאורין כו’. וראה לעיל הערה 21 בסופה.

אין להקשות מהא שפסק (שם פ”א ה”י”א) שב”ד מקנין לאשה „שהעם מרננין אחרי” – כי שם הקינוי אינו בשביל להשקותה (רמב”ם שם), שבזה תלוי טעם האיסור לקנאות, כדלקמן סעיף ו.

23) להעיר מצפ”נ השלמה כד, ד.

24) הל’ סוטה בסופן. וראה טושו”ע אה”ע קסע”ח סכ”א. ובכ”ש שם סקי”ד.

25) ע”ד מש”נ „יצווה את בניו ואת ביתו אחרינו ושמרו דרך ה’ גו” (וירא יח, יט. וראה סנה’ נז, ב).

ישמעאל לר' עקיבא (אם קינוי הוא חובה או רשות) היא בנדון הקינוי לאשה כשרה – „להדריכה”³⁷].

ו. וצריך להבין מהו טעם האיסור לקנאות לאשה ש„מצא בה דברים כאורין” וכיו”ב – דלכאורה, אדרבה: דוקא במציאות כזו הי' עליו לקנאות לאשתו³⁸ (אע”פ שהדבר יכול להביא לידי תגר וכו’), כדי שתזהר (מכאן ולהבא) מדבר עבירה כו’ וכדי שיוכל לברר אם חטאה?

ויש לומר, שלשיטת הרמב”ם הטעם ש„אסור לקנאות” (אינו כמו שכתב רש”י³⁹ מפני שהדבר מביא „לידי תגר”, אלא) הוא מפני שבמציאות כזו (ש„מצא בה דברים כאורין” וכיו”ב) יש חשש שהמים לא יבדקו אותה וכו’, כדלקמן.

דין הוא⁴⁰: „בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקים את אשתו, אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקים את אשתו.” ופירוש „אין מנוקה מעון” (בלשון הרמב”ם⁴¹) – „שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל” (אפילו „עון דפנוי”⁴²):

וע”פ מאמר הגמרא⁴³ „כל המזנה אשתו מזנת עליו . . דאמרי אינשי

ישמעאל לר' עקיבא (אם קינוי הוא חובה או רשות) היא בנדון הקינוי לאשה כשרה – „להדריכה”:

ר' ישמעאל סבירא לי' שכל ענין הקינוי (גם באשה כשרה) אינו אלא „רשות” – היינו שזהו חידוש ונתינת היתר: „כלפי³³ שאמרה תורה³⁴ לא תשנא את אחיך בלבבך”, אמרה תורה שבנדון זה מותרת ההנהגה ד„וקנא את אשתו” (אע”פ שהקינוי יכול להביא לידי תגר ושנאה);

ואילו ר' עקיבא סבירא לי' שקינוי הבא „להדריכה” הוא חובה –

וכוותי' פסק הרמב”ם, כנ”ל (שהרי דבריו אמורים כלפי אופן זה של הקינוי³⁵, כדמוכח מלשונו, כנ”ל ס”ד).

[ויש לומר ששני אופני הקינוי מרומזים בפסוק³⁶ „ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והוא נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה” – שאריכות וכפל הלשון („או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו”) הם רמז לכך שהכתוב מדבר כנגד שני סוגים שונים של נשים: „וקנא את אשתו והיא נטמאה” – קינוי לאשה ש„מצא בה דברים כאורין” וכיו”ב (שבה קרוב יותר לומר ש„היא נטמאה”); „וקנא את אשתו והיא לא

(33) כנגמרא שם ג, א.

(34) קדושים יט, יז.

(35) וצע”ק מה שהביא הרמב”ם בפיה”מ (בהמשך לפי’ המשנה), ודע שאדם חייב לקנאות על אשתו כו” – והרי המשנה לא איירי בקינוי שהוא חובה.

(36) פרשתנו ה, יד. וראה ג”כ ספורנו עה”פ.

עיון יעקב לסוטה שם ד”ה רבנן אמרי.

(37) ויומתק עפ”ז הא שאמרו בגמ’ שם שר”ע יליף שקינוי חובה מזה ש„קינוי אחרינא כתיב”, ובקינוי זה נאמר „והיא לא נטמאה” – שאיירי בקינוי לאשה כשרה כו’, כבפנים.

(38) ראה גם שטמ”ק כאן בשם הרא”ש.

(39) ב, א ד”ה אסור לקנאות.

(40) סוטה כח, רע”א. וש”נ. רמב”ם הל’ סוטה פ”ב ה”ח. פ”ג הי”ז.

(41) פ”ב שם. והוא ע”פ סוטה מז, ב. וראה בארוכה משנה למלך שם. ועוד.

(42) סוטה שם.

(43) סוטה י, א.

ז. וע"פ כל האמור מובן טעמו של הרמב"ם שנקט שם' סוטה באה לאחר מס' גיטין:

כיון שהנדון במשנה בהתחלת מס' סוטה הוא אשה ש,מצא בה דברים כאורין" – סוטה החוטאת – א"כ מסתבר לומר, שהפירוש במה שאמרו (בטעם הסמיכות לנזיר), "שכל הרואה סוטה בקלקולה כו'" (אינו כפירוש רש"י⁵⁰, "בניווילה ובבשתה", אלא) הוא כפשטות הלשון – קלקול של הסוטה החוטאת⁵¹, בזה שנתקלקלה ועברה עבירה, או הקלקול שבעונשה – "צבתה בטנה גו"⁵²;

ומאחר שהקלקול של סוטה החוטאת (בזמן הזה) הוא (רק) דין זה ש,יש לכוף את האיש והאשה על הגירושין⁵³, לכן סבירא לי' להרמב"ם שם' סוטה באה לאחר גיטין (לפי שבענין הקלקול, "אחד הם", כנ"ל ס"א).

[וענין זה – שהמשנה שבתחילת מס' סוטה קאי בסוטה החוטאת – הוא גם בהתאם לסדר הכתובים בפרשת סוטה בתורה שבכתב: התחלת הפרשה⁵⁴ היא, "איש . . כי תשטה אשתו

איהו בי קארי ואיתתי' בי בוציני" (מין אהו הוא אלא שאלו גדולים ואלו קטנים כלומר במה שהוא עוסק היא עסוקה – רש"י), נמצא, שכאשר הנהגת האשה אינה כדבעי, ישנו חשש גדול שגם הנהגת הבעל היתה שלא כדבעי, וממילא – אין המים בודקין.

ולכן אמר תנא דידן שבאופן זה אסור לקנאות⁴⁴, מצד החשש שבין כך ובין כך המים לא יבדקו את אשתו⁴⁵, ואזי השקאת אשתו תגרום (בלשון הרמב"ם⁴⁶), "פשע שגרם לשם המפורש שימחה . . המוציא לעז על מי סוטה כו"⁴⁷,

אלא מוטב⁴⁸ שיגרשנה⁴⁹.

(44) ראה גם הגהות היעב"ץ לסוטה (ג, א) דמ"ד (שם) "רוח טומאה" הוא, "משום דאמר מר אם הוא מזנה אשתו מזנה עליו כו".

(45) אין להקשות מהא שא"י בגמ' (שם ב, סע"ב ואילך) שהפ"י דלשון קינוי דבר המטיל קנאה כו' הוא למ"ד אסור לקנאות – דלכאורה, להפ"י שבפנים אין האיטור שייך להטלת קנאה כו'?

כי מכיון שחוששין שהקינוי לא יועיל לבדוק אשתו, נמצא שפעולת הקינוי הוא רק בזה שמטיל קנאה (משא"כ קינוי המביא לידי השקאה – הוא התראה, שאם תעבור על הקינוי המים בודקים אותה).

(46) שם פ"ג הי"ח.

(47) להעיר גם ממש' הרמב"ם (הל' סוטה פ"ג הכ"ג) גבי, "באו עידי טומאה אחר ששתת הי' תנא כו' ואפי' לא אירע לה דבר כו' מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים כו' (ומוטיף) – על הש"ס שם ו, א ועוד שמוא בעלה אינו מנוקה משוין ולפיכך לא בדקו המים את אשתו" – וכבר האריך בזה במשנה למלך הנ"ל ועוד. ואכ"מ.

(48) אף שאין כופין אותו לגרש (נסמן לעיל הערה 12). וראה יבמות סג, ב. גיטין בסופה. רמב"ם הל' גירושין פ"י הכ"ב.

(49) ט"ו מ"ש בשטמ"ק שם, ד, כיון שיכול לגרשה מוטב שיגרשנה ממה שיקנא לה ותהי'

עמו בקטטה וגם שמה תזנה תחתיו בסתר" (וע"פ המבואר בפנים שר"י ור"ע איירי בקינוי לאשה כשרה כו', אין צריך לדחוק כמ"ש בשטמ"ק שם שלר"י שרשות לקנאות איירי ש,אינו רוצה לגרש מחמת שיש לו בנים ממנה או שכתובתה מרובה").

(50) שם ב, א ד"ה בקלקולה.

(51) ראה גם פני משה (שצויין לעיל הערה 11).

(52) פרשתנו ה, כז.

(53) לשון הרמב"ם בפיה"מ (הובא לעיל סעיף

א).

(54) ה, יב"ד.

ט. ויש לבאר את השייכות הנ"ל גם לשיטת רש"י, שהקיניו שבהתחלת המסכת הוא (גם) לאשה כשרה כו' (ועד"ז בענין הסתירה וההשקאה כו' להלן במשנה, שאינו מודגש דמיירי בסוטה החוטאת, אלא „אפילו היא טהורה“⁵⁷) —

ע"פ הפירוש הידוע⁵⁸ ב„יראת חטא“, דהיינו יראה (לא מן העונש הבא ע"י החטא — יראת העונש — אלא) מן החטא עצמו, מעצם עשיית דבר שהוא היפך רצון השם — שענין זה מודגש במיוחד בסוטה שהיא טהורה:

על כל העבירות ישנו עונש⁵⁹, וא"כ בכלול שייכת הן יראה מן החטא עצמו והן יראת העונש;

יוצאת מכלל זה אשה שהיא טהורה, ואירעו בה סתירה והשקאה כו', שלא זו בלבד שאינה מתחייבת בכל עונש, אלא אדרבה, היא זוכה לשכר גדול — „ונקתה ונזרעה זרע“⁶⁰, כמו שאמרו חז"ל⁶¹ „היתה יולדת בצער יולדת בריוח . . נקבות יולדת זכרים וכו'“;

ואעפ"כ על"י להביא מנחה לכפרתה⁶², כי עצם הדבר שנסתרה —

ומעלה בו מעל ושכב איש אותה . . ונסתרה והיא נטמאה“, ורק לאחר זה מדבר הכתוב בספ"ק: „ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא נטמאה או גו' לא נטמאה“; וגם בזה גופא הקדים הכתוב „והיא נטמאה“ ל„והיא לא נטמאה“ (וכנ"ל, שחציו הראשון של הפסוק „וקנא . . והיא נטמאה“) קאי בקיניו לאשה שמצא בה דברים כאורין)].

משא"כ רש"י אזיל בכל הנ"ל לשיטתו: לפי פירושו במשנה מיירי גם בקיניו סתם, אף לאשה שלא מצא בה „דברים כאורין“ וכיו"ב, ולכן: א) נקט „סוטה אחר נזיר“⁵⁵, כי התחלת מס' סוטה אינה שייכת למס' גיטין. ב) פירש „שכל הרואה סוטה בקלקולה כו'“ — „בניוולה ובכשתה“ (ג) לדעתו האיסור לקנאות הוא מפני ש„מביא עצמו לידי תגר ואת אשתו לידי ניוול ואפילו היא טהורה“³⁹.

ח. ע"פ שיטת הרמב"ם — שהתחלת המסכת קאי בסוטה החוטאת — יובן גם הקשר בין התחלת המסכת לסיומה, „לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא“:

העצה ל„סיום“ (מס') סוטה — שלא תהי' סוטה החוטאת, ושלא יהי' צורך לקיים בפועל את הלכות סוטה — היא ע"י „לא תיתני יראת חטא איכא אנא“: כאשר יהודי לומד (מס' סוטה) ומסיים וחותרם „לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא“ — היינו שבא לידי דרגא זו של יראת חטא — אז מתבטלת כל המציאות והאפשרויות של חטא⁵⁶ וסוטה.

(55) לשון רש"י שם ד"ה מכדי.

(56) להעיר ממחז"ל בריש המס' (ג, א) „אין אדם עובר עברה . . שנאמר . . כי תשטה כו'.

(57) כלשון רש"י ד"ה אסור הנ"ל.

(58) תוי"ט בסוף המס'. וראה לקו"ת קרח נג, ד. מטות פב, א. ובכ"מ.

(59) להעיר מתניא ספכ"ד בהגהה.

(60) פרשתנו ה, כת.

(61) סוטה כו, א. וש"נ. ירושלמי שם פ"ג ה"ד. תוספתא שם פ"ב, ד. ספרי ורש"י פרשתנו עה"פ. וכן הוא להלכה — רמב"ם הל' סוטה פ"ג הכ"ב — דלא כמ"ד (תוספתא שם. ספרי שם, לא. ירושלמי שם ה"ה) שגם טהורה יש לה פורעניות.

(62) ראה תוד"ה כל ותוד"ה הקומץ — סוטה כג, א. וראה כריתות (כד, א) הפלוגתא אם היא כפרה או לברר עון (וראה תוד"ה כשבעלה סוטה

- 62 וכיון שנסתרה, אפילו אם עשתה כן
 בכוונה תחילה על מנת לזכות עי"ז
 לשכר ד"ונזרעה זרע"65 – הרי זה סימן
 לחסרון ב"יראת חטא" אצלה.

ולכן הסיוס והגמר של (מס') סוטה
 הוא – (כשבאים לידי) "לא תיתני יראת
 חטא דאיכא אנא".

(משיחת ערב חג השבועות תשי"ט)

כב, סע"ב). וי"ל דגם למ"ד לברר עון הוא רק
 לגבי חלק הבעל שבמנחה (ראה תוס' שהובאו
 בתחילת ההערה) שלגבי צריך לברר עון;
 משא"כ לגבי האשה (שיודעת אם חטאה) היא
 כפרה לחוד. ואכ"מ.

63 כגון עם אבי, או כשבעלה בעיר – ראה
 צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז, השלמה שם, ועוד.

64 ראה רמב"ם הל' אישות פכ"ד הכ"ד:
 שאין לך דבר יותר מכוער מזה. ולהעיר מלשון
 הירושלמי וספרי שבערה הבאה: יתקלקלו
 בשביל שיפקדו.

65 להעיר ממ"ד (סוטה כו, א. ירוש' שם ה"ד.
 ספרי שם, כח) א"כ יסתרו כל העקרות ויפקדו.
 וראה ברכות לא, ב (גבי חנה) וצפע"נ השלמה
 שם.

